

Muzeum Blanenska
Sborník 2025

Speleologické perspektivy Plošiny Skalka, jeskyně Ponorný hrádek a jižní části Moravského krasu u Ochoze u Brna z hlediska hlubinné introspekce

Tento příspěvek je věnován kolegovi speleologovi RNDr. Janu Himmelovi, hlavnímu odborníkovi na hydrologii Hádeckého údolí v jižní části Moravského krasu, na zamyšlení. Těž je věnován „poslednímu skalnímu duchovi Moravského krasu“ Janu Hynštovi, který bádá na Skalce a věřil tomuto krasovému území dávno přede mnou.

V roce 1962 jako první psal, na základě své vlastní terénní návštěvy z roku 1951, o dosud anonymním ponoru u Nového dvora při SV úpatí krasové plošiny Skalka ve svém stručném článku geolog Ladislav Slezák, který jako první speleolog upozornil na existenci dosud neznámého hydrografického problému novodvorských podzemních vod pod plošinou Skalka, aniž by tento problém však více diagnostikoval (SLEZÁK 1962). O několik let později do ponorného údolíčka se závrtem občasného ponoru zavítali další speleologové Jan a Petr Himmelové v rámci sepisování své knihy: „Jeskyně v povodí Řičky“, která vyšla tiskem v roce 1967. V knize o periodickém ponoru rovněž učinili stručný literární zápis, ale ani oni tento problém více neřešili (HIMMEL a HIMMEL 1967). V roce 1983 se odloučila z pracoviště Malý lesík malá skupina členů Březiňské skupiny ZO 6-12 Speleologický klub Brno vedená Jiřím Smrčkem, která vyhloubila na dně ponorného závrtu „směrem na Nový dvůr“ nepatrnou průzkumnou sondu, která však opět zanikla při nejbližším tání sněhu, aniž přinesla jakékoli pozitivní výsledky a informace. Dne 21. října 1989 zahájila radikální speleologický průzkum Novodvorského ponoru komplexním způsobem nově ustanovená Novodvorská skupina při ZO 6-12 Speleologický klub Brno, vedená Markem Šenkyříkem. Tato skupina, která se v roce 1991 transformovala v samostatnou ZO 6-26 Speleohistorický klub Brno, si kladla za cíl objevení hydrologického, eventuálně paleohydrologického odvodňování celého masivu plošiny Skalka. K dosud nejhlubšímu zamyšlení nad touto problematikou došlo v roce 2005, kdy Marek P. Šenkyřík zveřejnil svou revoluční a zásadní studii pro poznání krasu Skalky pod názvem: „Plošina Skalka – základní studie o neznámém speleologickém problému jižní části Moravského krasu“, která vyšla v malém nákladu formou samizdatu v autorově vlastním sborníku Acta Speleohistorica (ŠENKYŘÍK 2005a). Tato studie byla velmi kladně přijata a stala se doslova čtenou biblí Skalky pro nové generace zdejších jeskyňářů. Nejdůležitější pasáže o objevech jeskyně Ponorný hrádek pod Novodvorským ponorem a propasti Soví komín pod závrtkem Zub byly kromě toho zveřejněny v řádně etablovaném renomovaném sborníku České speleologické společnosti s větším dosahem Speleofórum 2005 (ŠENKYŘÍK 2005c).

V letech 1989–1996 a opět v letech 2003 až 2004 jsem byl vedoucím speleologického výzkumu v Novodvorském ponoru, jak jsme kdysi na počátku 90. let 20. století pracovně nazývali tuto mnou nově objevenou jeskyni při SV úpatí plošiny Skalka, později v roce 2005 závazně pojmenovanou na Ponorný hrádek. Jsem považován za zakladatele řádného speleologického výzkumu na plošině Skalka (od roku 1989) a proroka, vizionáře a snad i básníka tohoto krasového území nad Ochozí u Brna. Současný tým ZO 6-26 Speleohistorický klub Brno se ode mne poněkud odklonil, a proto toto pojmenování jeskyně na „Ponorný hrádek“, řádně zanesené a zaarchivované v literatuře, z politických důvodů a z nevědomosti nerespektuje. Zřejmě proto, že by bylo vzpomínkou na vyhnaného a vyloučeného zakladatele, objevitele obou zdejších jeskyní a I. předsedu ZO 6-26 Speleohistorický klub Brno, jak se v krasu dobře ví, mne, Marka P. Šenkyříka, neboli dnes svámího Gyaneshwarpuri. S tímto věřím že jenom dočasným nerespektováním mých morálních

*Speleologická základna ZO 6-26 Speleohistorický klub Brno zvaná ponor při SV úpatí Plošiny Skalka, vystavěná v blízkosti Novodvorského ponoru – jeskyně Ponorný hrádek.
Foto Marek Gyaneshwarpuri 2010*

Nejpozoruhodnější fotografie z jeskyně Ponorný hrádek, dobře vystihující charakter odtokového trativodu pod Plošinou Skalka – tzv. Cesta vyvolených. Foto Marek Šenkyřík 1994

a etických práv objevitele této jeskyně (a též v případě Sovího komína, který současní členové ZO 6-26 SHKB rovněž nazývají nesprávně Zub) já však nesouhlasím a vznáším proti tomuto jednání morální a etický protest. Jeskyni Ponorný hrádek objevil dne 20. května 1990 Marek Šenkyřík (autor tohoto zápisu) za spolupráce kamaráda Zdenka Foltýna, který do objevené jeskyně v důsledku své plně rozvinuté klaustrofobie z úzkých podzemních prostor, získané v radiolokátoru ve vojenské základní službě, nikdy ale nevstoupil. V letech 1989–1996 se mi za nemalých potíží podařilo trativod Ponorného hrádku, respektive Novodvorského ponoru (což nedoporučuji již používat) celkem prolongovat a prodloužit do vzdálenosti 35 m od vstupu do vchodové skruže a do celkové hloubky odhadovaných cca –15 m, což bylo tehdy na hranici lidských možností výzkumu, kde trativod končí zatím nikým nepřekonanou neprůleznou úžinou (Střelecká úžina za Trativodem ozvěny). Své intenzivní exploatace jsem obnovil po sedmi letech své nepřítomnosti v Moravském krasu, až v letech 2003–2004, kdy jsem byl ale ze svých jeskyní nečekaně zlomyslně vyloučen – a to musím zanést i do literatury, neboť to bohužel patří k historii prací na této lokalitě – Janem Marfásem Martinkem, který měl ke svému vylučování mne ze skupiny fyzickou oporu v Petru Uzlu Červinkovi. Těmto dvěma tedy vděčím za jejich nelítostné rozhodnutí, které mi přineslo neradostný osud vyhnance ze své vlastní domovské ZO 6-26 SHKB, a tato jejich katastrofální klatba měla později samozřejmě vliv i na rozhodnutí a sobecké zamordování mé nové ZO 6-31 „Speleo-

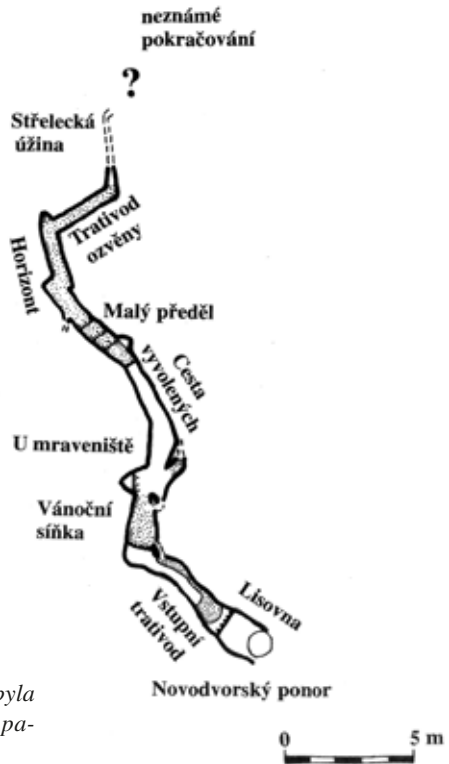

Historicky unikátní fotografie, na níž je poprvé fotografován podzemní tok Novodvorského podzemního potůčku v jeskyni Ponorný hrádek – chodba Horizont. Foto Marek P. Šenkyřík 2004

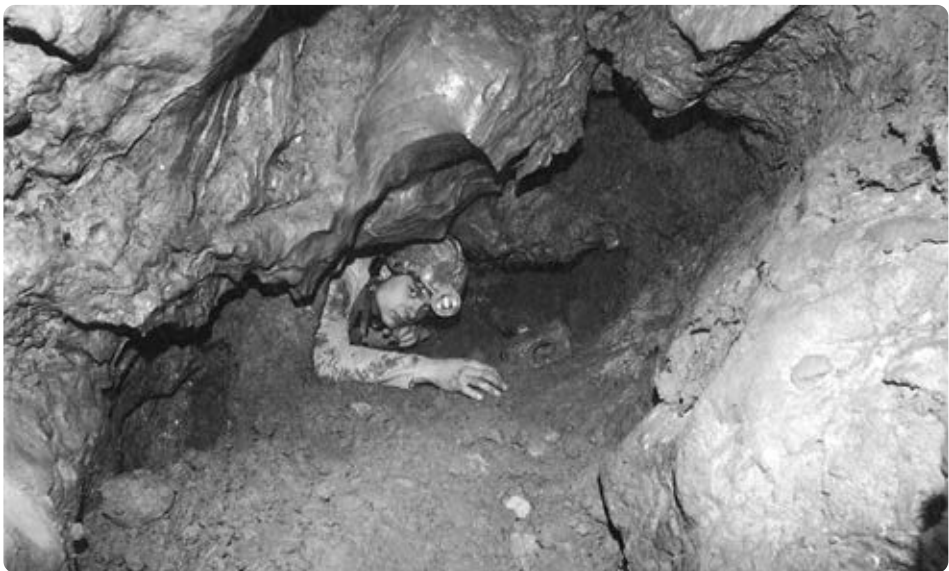

Vstupní trativod jeskyně Ponorný hrádek v hloubce –10 m. Foto Marek Šenkyřík 1993

logický průzkum poustevník Marek“ Valnou hromadou České speleologické společnosti, která jen z čistě politických důvodů konkurenční řevnivosti a boje o tzv. „zájmová území“ v Moravském krasu, nepřijala dne 12. října 2008 nakonec mou novou, velice aktivní a pozitivní ZO 6-31, působící na náhradním studijním území Habrůvecké plošiny, do struktury ČSS, jakož mne později ani v roce 2019 nepřijali za pouhého individuálního člena ČSS, ze stejných zájmových pohnutek do této „jejich“ organizace. Tímto vším se mi ČSS jeví jako sobecký, roztržštěný spolek, v němž bojují jednotlivé zájmové frakce, což jejich předsednictvo řeší silovým, rádobý chlapáckým způsobem železné ruky vylučováním a nepřijímáním členů a nepřijímáním nových základních organizací do této „své“ zájmové společnosti.

Speleologická mapa jeskyně Ponorný hrádek, která byla částečně mapována bez polygonu odhadem a jako paměťový náčrt. Mapoval a kreslil Marek P. Šenkyřík

Vánoční síňka – jedna z největších dutin jeskyně Ponorný hrádek, na fotografii navíc zvětšena použitím širokoúhlého objektivu č. 20. Foto Marek Šenkyřík 1993

Dnes již historická fotografie původního stavu závrtu Novodvorského ponoru před zahájením speleologického výzkumu. Foto Marek Šenkyřík 1989

Puklinovitý charakter korozních propastí jeskyně Soví komín – Jižní propast v hloubce –11 m. Foto Marek P. Šenkyřík 2004

Nejsem vůbec biblista, a dnes dokonce ani křesťan, přesto mé vyloučení zcela fyzicky i vnitřně připomínalo ukřižování Krista, které prožívají v lidské společnosti jistí zbožní křesťané. Já jenom naštěstí zapomínám na všechna prožitá příkoří, avšak moudře po indicku „bez zapomínání a bez připoutání“. Jednoduše je odevzdávám zcela jejich karmě v souladu se spravedlivými Zákony Vesmíru, které každému odplácí za dobré dobrým a za zlé zlým a nesnažím se je vůbec varovat ani zachraňovat před tím co jim opravdu dnes hrozí, natožpak abych se s „pokorou“ ucházel znovu o jejich „kamarádství“.

Ale vraťme se na okamžik ještě k problematice Ponorného hrádku, jeho speleologické perspektivy a netušených otázek podzemního odvodňování novodvorských a též pravděpodobně březinských ponorných vod pod plošinou Skalka v jižní části Moravského krasu. Za svůj nejvýznamnější přínos pro speleologii plošiny Skalka považuji své uvědomění a vnitřním meditačním zažití skutečnosti, že pod plošinou Skalka se nachází opravdu dlouhý jeskynný systém, a to za Trativodem ozvěny jeskyně Ponorný hrádek pod Novodvorským ponorem, tedy za úžinou, která se od mého vyloučení v roce 2004 už 20 let speleologicky vůbec neřeší. Asi je to tam totiž mnou zakleté! Tato úžina je s vysokou pravděpodobností jen lokální, vzniklá na nepříznivé geologické anomálii ve vápenci a ve vzdálenosti snad již jen několika metrů může vyústit do dalšího neznámého pokračování odtokového trativodu průlezných velikostí, jak naznačuje hřmotná kanální

ozvěna, což jsem předpověděl speleologům, kteří přijdou po mě již ve svých Acta Speleohistorica o plošině Skalka a též v samostatném článku ve sborníku Speleofórum 2005 (ŠENKYŘÍK 2005a, ŠENKYŘÍK 2005c). V Ponorném hrádku by byl nepochybně po letech stagnace jakéhokoli výzkumu nepochybný úspěch i objev pouhých několika málo metrů odtokového trativodu, nakolik se jedná o těžce přístupné místo Moravského krasu. Velkolepé objevy zde však nejsou vůbec vyloučeny, neboť až se stabilizuje erozní báze ponorného toku ve vertikální zóně zahlubování (v níž se jeskyně Ponorný hrádek zatím nachází) a přejde do horizontálního odvodňování, může se trativod na základě zkušeností z jiných jeskyní dle mé vize poměrně radikálně rozšiřovat do člověku jistě průstupných velikostí... Čím dál od ponoru vod do podzemí tím líp. Bylo velkým překvapením, že ponorný potůček vytvořil hned pod ponorem odvodňovací trativod člověku průstupných velikostí, což považuji za dobré znamení z hlediska jeho dalších exploatací za Trativodem ozvěny. Tento neobjevený a pravděpodobně v celé své délce asi ani neobjevitelný jeskynní systém, pod plošinou Skalka, který má podle mého reálného odhadu délku nejméně 1,5 km, bude ale úžinatý, protože je vytvářen velmi malým tokem – Novodvorským podzemním potůčkem, který teče pod plošinou Skalka jen několik týdnů v roce o průtoku maximálně 4 l/s a ani k dávné geologické minulosti nebyl průtok o moc větší, a proto se odtokový trativod asi nepodaří nikdy nikomu zcela speleologicky prostoupit a fyzicky objevit. Vývěr vod z Novodvorského ponoru by se však musel někde na povrchu projevit. Při úpatí Plošiny Skalka však kupodivu není žádný viditelný krasový vývěr. To mne přivádí k zamyšlení, kam ve skutečnosti odvodňuje plošina Skalka? Nepomůže zde barvení podzemního toku, protože vzdálenost k nejbližšímu vývěru je opravdu značná a průtok podzemních vod je relativně malý. Otvírkou tohoto systému by se však mohl kýženým způsobem vyřešit problém s CO₂, neboť by mohlo dojít

Závrtok Zub na plošině Skalka. Jeskyně Soví komín – současný stav. Foto Marek Gyaneshwarpuri 2024

Březinská kotlina a Březinské údolí, hlavní paleoponorná oblast pod plošinou Skalka, při pohledu z Knechtova lomu u Březiny. V závěru kotliny vyniká strategická poloha paleoponoru Malý lesík. Foto Marek Gyaneshwarpuri 2024

k cirkulaci statického ovzduší, které jinak značně bohužel limituje výzkum jak ve strategickém Ponorném hrádku, tak i v poměrně zajímavém Sovím komínu (Zubu). Určitá naděje objevení tohoto neznámého jeskynního systému na Novodvorském podzemním potůčku však spočívá v průzkumu též úžinatých, avšak člověku ale průstupných propastí Sovího komína pod závrtkem Zub, ucpaných našťastí jen mladým sedimentem, což považuji za relativně dobré znamení z hlediska perspektiv objevování této lokality. Přes houževnaté pracovní nasazení současné mladé generace členů ZO ČSS 6-26 Speleohistorický klub Brno se tušený jeskynní systém na Novodvorském podzemním potůčku zde pravděpodobně nepodaří objevit, protože tuto propast míjí ve velké hloubce a pravděpodobně i ve velké horizontální vzálenosti. Přesto členům ZO 6-26 SHKB žehnám, aby se ve svatém zanicení svého speleologického výzkumu na Sovím komíně nenechali zastavit touto mojí poměrně nepříznivou diagnózou. Dnes má podzemí Sovího komína čili Zubu, jak oni tuto jeskyni nazývají, délku údajně již cca 120 m (!) a je tvořeno systémem několika paralelních propastí, což je rozhodně revoluce v nazírání na vápence plošiny Skalka, které dle názoru odborníků geologů údajně nepodlehly téměř vůbec žádnému zkrasovnění. Já se však nad tímto názorem při současném stavu poznání jen blahoskloně usmívám. Něco pod Zubem rozhodně je, a ve speleologicky skromných poměrech Plošiny Skalka to stojí za objevení! Není dokonce vyloučeno, že jeskynní systém Ponorného hrádku z Plošiny Skalka pokračuje, nepochopitelně z hlediska krasových teorií o podzemním odvodňování jižní části Moravského krasu, až do Vývěrů Říčky pod Lysou horou v Hádeckém údolí (Údolí Říčky). Vývěr Říčky II? V tom případě zde máme indicii o jednom z nejdelších jeskynních systémů v Moravském krasu o délce mnoha kilometrů, který až dodnes v podstatě unikal pozornosti všech krasových badatelů, neboť vzdušná vzdálenost těchto dvou míst (ponoru a hypotetického vývěru) je 2,9 km! Tento hypotetický jeskynní systém novodvorských a z dálky pravděpodobně přítékajících též březinských (paleo)vod, samozřejmě nesoupeří svojí délkou a dimenzemi s legendární Amatérskou jeskyní,

Vývěr Říčky II pod Lysou horou v Údolí Říčky, do něhož dle hypotézy svámího Gyaneshwarpuri možná odvodňuje plošina Skalka. Foto Marek Gyaneshwarpuri 2024

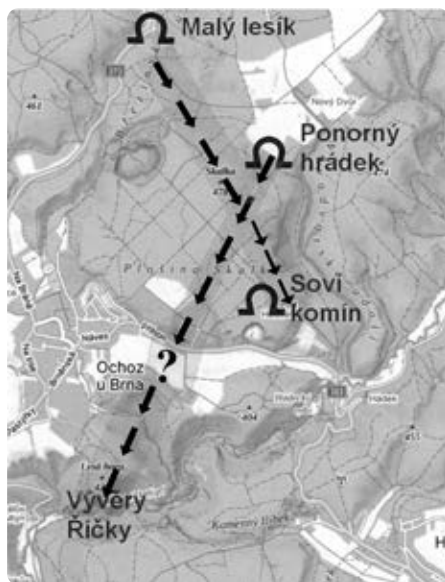

Novodvorský ponor při SV úpatí Plošiny Skalka. Jeskyně Ponorný hrádek – současný stav. Srdcová lokalita autora tohoto článku. Foto Marek Gyaneshwarpuri 2024

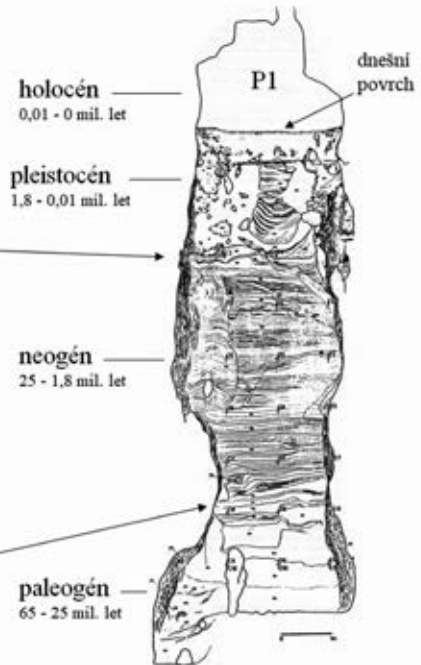
či neméně legendárním Rudickým propadáním a magickou Býčí skálou, ale spanilou Ochozskou jeskyní pravděpodobně svojí délkou však přece jen kupodivu předčí. Při mém nejhlubším zamýšlení je opravdu možné, že Plošina Skalka (tedy paleoponor Malý lesík v Březinském údolí, zakryté ponory v řečišti Březinského potoka a inundační ponor Ponorného hrádku u Nových dvorů) odvodňuje – kam jinam – do Hádeckého údolí, což je má vlastní pracovní hypotéza z roku 2004 (ŠENKYŘÍK 2004b)! S tímto názorem nemusíte hned souhlasit, ale v tom případě si sami zodpovězte otázku, kam vlastně odvodňuje Novodvorský ponor a ponory ucpané v Březinském údolí, které bylo již před miocénem slepé údolí, jehož veškeré cesty směřující do podzemí byly ucpany tortonskými jílovitými sedimenty (ŠTELCL 1962). Některé z těchto ponorů si však dodnes částečně ponechaly svoji původní hydrologickou funkci a o jejich směrech podzemních odtoků není nic bližšího známo. Já jsem o tomto svém názoru poměrně přesvědčený. Všechno záleží na tom, zda na vrcholu Ochoze u Brna v trati Dlouhé existuje pod starým předmiocénním údolím recentní vodě průstupné geologické propojení vápenců plošiny s Horou na protilehlém pravém břehu Hádeckého údolí (ŠENKYŘÍK 2005a). Dle mé intuitivní vize je to kupodivu možné. Samostatnou, v tomto příspěvku již neřešenou problematikou je zcela neznámý směr podzemního odtoku březinských ponorných vod z Březinského údolí a Březinské kotliny, čehož si povšiml jako první již v roce 1960 sám speleologický guru Rudolf Burkhardt (BURKHARDT–HOMOLA–ŠEVČÍK, 1960). Jeho záznam v literatuře v podstatě ale zapadl a pozdějšími generacemi speleologů zůstal více méně nedoceněný, takže nikdo vážně dlouhou dobu nepřemýšlel, kam březinské (paleo)vody odvodňují (odvodňovaly), to platí zejména na příkladu terciérního paleoponoru Malý lesík (Kos–Vít 1998). Informační vákuum jsem přerušil v roce 2004 až já ve svém článku syntézně věnovaném paleosystému Malý lesík v jižní části Moravského krasu, v němž jsem odvodňovací

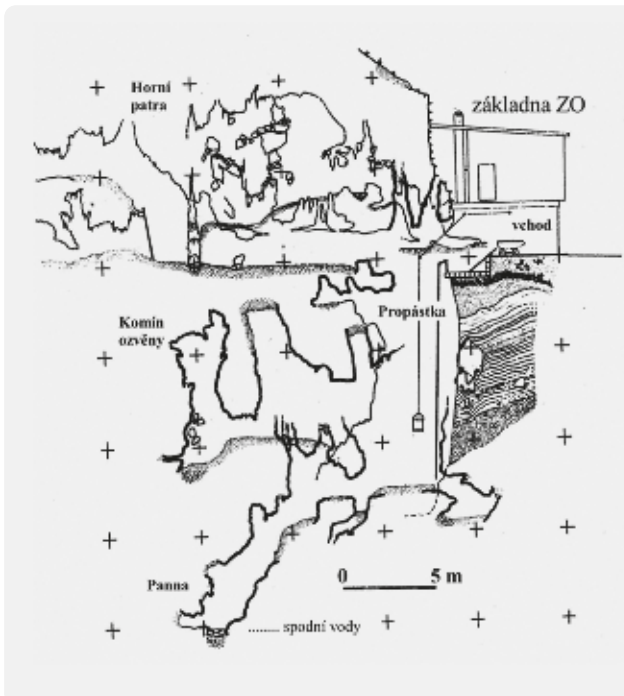
Vzlínání hladiny podzemní vody z neznámého pokračování ve spodním patře jeskyně Malý lesík – chodba Panna, které může svědčit o blízkosti nepatrného vodního toku z ponorů Březinského potoka před jeskyní. Foto Marek P. Šenkyřík 2004

Pracovní hypotéza podzemního odvodňování Plošiny Skalka. autora tohoto článku svámího Gyaneshwarpuri (2004, 2024)

Řez sedimenty, které vyplňují vchod paleoponoru Malý lesík. Foto Radim Kvasnica. Kresba Petr Kos

Řez jeskyní Malý lesík ukazuje, o jak poměrně monumentální paleoponorný systém Březinského potoka se jedná. Mapoval a kreslil Petr Kos

chodby ze spodního patra Propastky nechal hypoteticky odcházet podél JV tektonických zlomů pod plošinu Skalka! Všechno tedy naznačuje tomu, že jeskyně Malý lesík svým neznámým, ale bohužel ucpaným pokračováním pokračuje pod plošinu Skalka a vytváří pod ní neznámý, ba netušený jeskynní systém březinských podzemních vod. Tento článek byl zveřejněn s velkým úspěchem ve sborníku Speleofórum 2004, neboť uvrhl jako první světlo na bílé místo na karso-logické mapě Moravského krasu plošiny Skalka, nad níž dosud přemýšlelo jen velice málo lidí (ŠENKYŘÍK 2004b). Březinská kotlina a Březinské údolí jsou tedy hlavní nepochopenou velice významnou, avšak ucpanou ponornou oblastí plošiny Skalka (ŠENKYŘÍK 2005b). Dnes je zde znám především zmíněný paleoponor Malá lesík, který je ve skutečnosti systémem několika předmiocenních paleoponorů, ucpaným sedimenty. Hlavní ponorná chodba – tzv. Propáštka – je 14 m vysoká! Dnes zde průzkumné práce bohužel již nepokračují. Celkem je zde objeveno bludiště chodeb o dvou hlavních patrech o délce cca 300 m. Horní patro charakterizují velmi úzké, ale vysoké puklinovité chodby ucpané holocenním sedimentem se zvířecími kostmi, v nichž převládá jezevec a s vzácným nálezem jednoho úlomku pravěké keramiky v odlehle chodbě Striptízce. Horní patro by šlo zcela jistě prodloužit o další prostory tohoto nedobádaného bludiště, například v Perlovém dómku, Pohádkovém dómku a jinde. Spodní patro je více dimenzovaný paleoponorný systém Březinského potoka již předmiocenního stáří, jehož hlavní pokračování směřuje k plošině Skalka a není bohužel dodnes vykopáno. Třetí ponornou oblastí plošiny Skalka je málo známé údolíčko bezejmenného potůčku Luž, kde je anonymní ponor v blízkosti deponie lomu Skalka s. r. o., který odvodňuje pravděpodobně do prostoru lomu, kde byla objevena a Pavlem Glozarem ze Správy CHKO Moravský kras zkoumána jeskynní chodba s malým potůčkem (ŠENKYŘÍK 2005a). Glozar tento objev však nepublikoval, neboť záhy zahynul v jeskyni v lomu v Mokrém. Dnes je tato jeskyně „Smrčkově tajemství“ zahrnutá hlínou a kamením panem majitelem lomu Smrčkem, je nezvěstná a bez řádného speleologického průzkumu,

*Zakonzervovaná jeskyně Malý lesík v Březinském údolí – současný stav.
Foto Marek Gyaneshwarpuri 2021*

který by vzhledem k přítomnosti vodního toku odtékajícího zcela jistě pod plošinu Skalka mohl být velice zajímavý a důležitý. Máme tedy k dispozici dostatek empirických důkazů a indicií, že pod plošinou Skalka se nachází snad hned několik kilometrů jeskynních chodeb, z nichž známe zatím jen několik málo metrů v jejich ponorných oblastech. Jedná se o výše uvedený málo dimenzovaný dodnes však periodicky hydrologicky aktivní zablácený trativod ze směru od Nového dvora (Ponorný hrádek) a možná i značně dimenzované chodby, snad dokonce bludištního charakteru, vzhledem k charakteru paleopropadání Malý lesík, avšak samozřejmě ve značném či úplném ucpaní sedimenty, v důsledku miocenního pohřbení krasu u Březiny. Nejasnou v této souvislosti zůstává otázka, co vlastně zkrasovělo pod závrtkem Zub, pod propastmi jeskyně Soví komín. Blízkost žlábku v Kolíbkách při JV úpatí plošiny Skalka, vzdáleného odtud 300 m, kde tuším hlavní předmiocenní paleovývěr celé této oblasti snad až z dálky přitékajících březinských paleovod, může být správným zodpovězením této otázky a dává tak Sovímu komínu určitou naději na větší a významnější objevy, pokud se k nim ale dokopou. (ŠENKYŘÍK 2005a, ŠENKYŘÍK 2005b). Je to však pravděpodobně ale dílo pro více jeskyňářských generací...

VÝBĚR LITERATURY K TOMUTO TÉMATU

BURKHARDT R., HOMOLA B., ŠEVČÍK A. (1960): *Příspěvek k poznání krasových jevů Babické plošiny a údolí Březinského potoka v Moravském krasu*. Kras v Československu, 1, s. 1–13. Brno.

HIMMEL J., HIMMEL P. (1967): *Jeskyně v povodí Říčky*. MS, ZK ROH KSB. Brno.

KOS P.: *Březinský kras*. Nepublikovaný strojopis.

KOS P., VÍT J. (1998): *Sedimentární výplň v jeskyni č. 1405 Malý lesík u Březiny (Moravský kras – jih)*. Speleofórum 98, XVII: s. 10–12. Praha.

SLEZÁK, L.: 1962. *Objev nové jeskyně v severních svazích Skalky SV Ochoze*. Kras v Československu, 1–2, s. 29.

ŠENKYŘÍK, P., M. (2004a): *Speleologický průzkum závrtku Zub na plošině Skalka v jižní části Moravského krasu (1994–2004). Objev jeskyně č. 1410B Soví komín. Projekt speleologického průzkumu*. Speleohistorica 1/2004, s. 1–35. Brno.

ŠENKYŘÍK, P., M. (2004b): *Náčrt palosystému Malý lesík v jižní části Moravského krasu. Poznámky ke genezi jeskyně*. Speleofórum 2004, roč. 23, s. 26–31. Praha.

ŠENKYŘÍK, P., M. (2005a): *Plošina Skalka – základní studie o neznámém speleologickém problému jižní části Moravského krasu. Zpráva o speleologickém průzkumu na plošině Skalka za roky 1989–2004*. Acta Speleohistorica 4/2005, s. 1–70, Brno, duben 2005.

ŠENKYŘÍK, P., M. (2005b): *Paleohydrografie ponorných vod z oblasti Březinské kotliny pod plošinou Skalka v jižní části Moravského krasu*. Speleofórum 2005, roč. 24, s. 23–27, Praha.

ŠENKYŘÍK, P., M. (2005c): *Objev jeskyně č. 1410A Ponorný Hrádek na plošině Skalka v jižní části Moravského krasu. Výsledky speleologického studia novodvorských ponorných vod (1989–2004)*. Speleofórum 2005, roč. 24, s. 27–35. Praha.

ŠENKYŘÍK, P., M. (2005d): *Objev jeskyně č. 1410B Soví komín na plošině Skalka v jižní části Moravského krasu (1994–2004)*. Speleofórum 2005, roč. 24, s. 35–40. Praha.

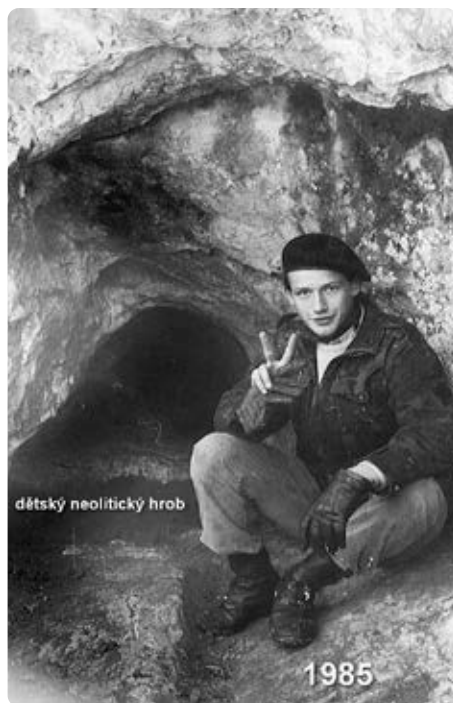
ŠTELCL, O. (1962): *Geomorfologické poměry střední části Moravského krasu*. Kras v Československu 1–2, 1962.

Jeskyňě Ř-24 Slezákova Záhrobní v Hádeckém údolí. Paměťová zpráva o speleologickém průzkumu (1982–1986) s archeologickým objevem dětského neolitického hrobu

Z HISTORIE SPELEOLOGICKÉHO PRŮZKUMU

Můj první speleologický průzkum v Moravském krasu realizovaný tajně v letech 1982–1986. Speleologický průzkum jeskyňě Ř-24 Slezákova díra – Záhrobní a sousední bezejmenné jeskyňě Ř-25 prováděli tehdejší studenti brněnských gymnázií: Marek Šenkyřík (vedoucí průzkumu), Karel Janíček, Radomír Nantl a Oldřich Veverka. Jako trampové jsme osídlovali níže ležící jeskyni Ř-22 Trampů, kterou jsme nazývali Doupě. Pokračovali jsme v tradici našich neznámých předků – trampů a založili jsme v této jeskyňce trampskou osadu. Prožili jsme v ní u ohýnku mnoho míruplných a láskyplných dnů a nocí. Ve skalní prohlubni ve vchodu Ř-24 Slezákova díra objevil Oldřich Veverka lidské kosti. Nebyli jsme si zpočátku vědomi hodnoty nálezu, považující kosti za zvířecí, až Oldřichova sestra, studentka medicíny Anna Veverková, v kostech s jistotou rozpoznala lidské ostatky (dítěte s mléčnými zuby). Zpočátku nebylo jisté, zda se jedná o nález pro kriminálku nebo archeologii. Až Marek Šenkyřík rozptýlil nejistotu, která panovala okolo tohoto nálezu, když v místě hrobu objevil pravěké střepty, které datoval do neolitu. Nádobu se mi podařilo doma celou slepit. Chybělo jen několik střeptů k úplné kráse pravěké mísy o průměru cca 25 cm.

Následně jsme objevili druhé naleziště pravěké keramiky před sousedním vchodem jeskyňě Ř-25. Zde byla keramika z většího počtu nádob, avšak neúplných, takže se nepodařilo žádnou nádobu slepit. Přitom byla objevena ve vchodu Ř-25 svislá šachta tzv. Propáستka, jejíž vchod byl asi pravěkým člověkem uměle zaskládán a zamaskován kameny a zahrnut hlínou. Abychom do Propáستky mohli vstoupit, museli jsme její ústí rozšířit pomocí palice. Celková hloubka Propáستky je cca 3 m. Provedli jsme i speleologický průzkum dna této šachty při němž jsme na dně Propáستky i krátce kopali, avšak bez jakéhokoli archeologického nálezu. Propáستka pravděpodobně propojuje jeskyni Ř-25 s jinou, taktéž bezejmennou, níže ležící jeskyni Ř-23. Propáستka je nedobádaná a lze si představit, že do ní pravěký člověk, uzavírající vstupní úžinu volně vklíněnými kameny,

Jeskyňář a tramp Marek Šenkyřík v roce 1985 ve vchodu jeskyňě Ř-24 Slezákova díra – Záhrobní v místě objevu neolitického hrobu dítěte. Foto Marek Šenkyřík, samospoušť

Detail místo hrobu neolitického dítěte ve vchodu jeskyně Ř-24 Slezákova díra – Záhrobní: hrob označen svíčkou. Foto Marek Gyaneshwarpuri 2020

Šamanský dóm jeskyně Ř-24 Slezákova Záhrobní. Na fotografii svámí Gyaneshwarpuri. Foto Pavel Chaloupský 2021

Marek Gyaneshwarpuri – Šenkyřík u hrobu neolitického dítěte ve vchodu jeskyně Ř-24 Slezákova Záhrobní. Foto Marek Gyaneshwarpuri, samospoušť 2020

Vstupní plazivka do Šamanského dómu jeskyně Ř-24 Slezákova Záhrobní. Je zajímavé, že touto plazivkou se skalním dnem se dostaly do Šamanského dómu zuby velké šelmy. Na fotografii Pavel Chaloupský. Foto Marek Gyaneshwarpuri 2021

Speleologická mapa jeskyně Ř-24 Slezákova díra – Záhrobní – podle J. Himmela (1966) aktualizoval a la vue Marek Gyaneshwarpuri (2024)

na projev úcty k podzemí něco vhodil. Tento skrytý motiv, úcty k tomuto místu, jsem při svém výzkumu jeskyně Ř-24 a Ř-25 zřetelně intenzivně intuitivně cítil... Na dně výkopu před jeskyní Ř-25 byla dále nalezena fosilizovaná mohutná zvířecí pleistocenní kosti s kloubem, která jevila známky seřiznutí (dle mého amatérského posudku). Ležela v níže položené vrstvě spraše, v níž žádné další paleolitické nálezy nebyly učiněny.

Okolo roku 1985 jsem keramiku (slepenou mísu) a lidské kosti s čelistí s mléčnými zuby od jeskyně Ř-24 Slezákova díra – Záhrobní zanesl na Archeologický ústav na Kapucínském náměstí v Brně. Přítomný archeolog nálezy s díky přijal a vyhotovil o nich písemný zápis, i se jmény objevitelů. Slepenou mísu ihned datoval do období moravské malované keramiky a ukázal mi na porovnání jinou mísu kultury moravské malované keramiky, kterou měl v depozitáři. Opravdu si obě nádoby byly velmi podobné. Tehdy se ale náš náález ztratil a dodnes zůstává nezvěstný, přestože bylo podniknuto několik pokusů ho vypátrat. Pravěká mísa s kosterními ostatky dítěte s jistotou odpočívá nerozeznána někde v depozitáři Archeologického ústavu v Brně. Místo objevu jsem přímo v terénu též ukázal okolo roku 1987 archeologovi Jiřímu Svobodovi (v době kdy prováděl průzkum ponechaného profilu ve vchodu jeskyně Pekárny), který si prohlédl odhalený profil před Ř-25 a jeho pozornost ihned upoutala malá vrstvička spraše v podloží, která však byla již archeologicky sterilní.

Dále jsme prozkoumali i dóm na konci vstupní plazivky jeskyně Ř-24 Slezákova Záhrobní, který jsem nazval Šamanský dóm. Zde jsme vyhloubili dvě průzkumné sondy v sedimentech na počátku a na konci dómu s cílem proniknout do spodního patra, které jsme očekávali pod dómem, avšak bezvýsledně. Hloubka těchto sond byla cca 2 m a v zadní z těchto sond byly odhaleny staré vrstevnaté sedimenty (neogén?). Během těchto poměrně rozsáhlých výkopových prací v pleistocenních sedimentech Šamanského dómu byly nalezeny ojedinělé zvířecí kosti, čelisti, zuby a větší zbořené stalagmity, avšak bez archeologických nálezů. Zejména zuby vzbudily mou pozornost, neboť byly od blíže neznámé velké šelmy (medvěd to však nebyl).

Mgr. Ladislav Slezák, objevitel jeskyně Slezákova díra – Záhrobní. Foto Marek Gyaneshwarpuri 2009

Celková situace archeologického naleziště pod převisem jeskyně Ř-24 Slezákova Záhrobní a jeskyně Ř-25 během meditačního ústraní. Foto Marek Gyaneshwarpuri 2023

Jakpak se sem dostaly těsnou plazivkou do Šamanského dómu? Speleologický průzkum jeskyně Ř-24 Slezákova Záhrobní skončil v roce 1986, hned poté, co jsem se zorganizoval u České speleologické společnosti. Byl jsem členem Březinské skupiny ZO 6-12 Speleologický klub Brno a zapojil jsem se do průzkumu jeskyně Malý lesík u Březiny, kde jsem se záhy díky fyzické přípravě v Ř-24 stal vedoucím průzkumných prací. Můj speleologický průzkum jeskyně Ř-24 Slezákova Záhrobní tehdy přirozeně vyzněl a skončil.

Ř-24 Slezákova Záhrobní je tedy poněkud mystická jeskyně, v níž se odehrál zádušní obřad spojený s pohřbem neolitického dítěte, s obětinami. Snad si tohoto mého zápisu povšimnou patřiční archeologové, kteří se zabývají neolitem v Moravském krasu. Ř-24 je vědě dosud téměř neznámá lokalita o níž psali r. 1967 bratři Himmelové. Dnes je to ale jeskyně již bez archeologických nálezů. Celou jsme ji prozkoumali. Ponechaný kontrolní profil objevil později kolega archeolog Mgr. Petr Kos, který prokopal ponechané zbývající sedimenty před Ř-25, v nichž ještě objevil nějaké zapomenuté pravěké střepy. Dnes k této jeskyni přicházím jen z důvodu svých osamělých meditací a v místě nálezů hrobu dítěte zapalují svíčku. Jeskyně Ř-24 je mé druhé posvátné místo v životě, hned po pravěkém Hradisku u Bosonoh, které jsem též archeologicky amatérsky zkoumal. „Neogenni“ (?) sedimenty jsou v zadní sondě Šamanského dómu dnes ukryty pod vrstvou zříčeného sedimentu. Znamenalo by to, že Ř-24, přes svou speleologicky nepříznivou korozní genezi, je poměrně velmi starou jeskyní. Není zas tak bezvýznamná a rozhodně je v poměrech Hádeckého údolí svojí genezí poměrně zajímavá. Již J. Himmel upozornil na zajímavost, jak korozní plazivka ústí do poměrně velké dómovité prostory. Svým vzhledem mi tyto staré sedimenty v zadní sondě Šamanského dómu připomínaly terciérní vrstevnaté sedimenty, které jsem později viděl v odhaleném profilu Propáستky jeskyně Malý lesík. Byly to ostatně nepříznivé speleologické prognózy bratří Himmelů, které nás po jejich přečtení v knize

„Jeskyně v povodí Říčky“ od dalšího výzkumu v této vysoko položené jeskyni odradily. V době, kdy jsme báдали v Ř-24 a Ř-25, jsme měli 15 až 18 let a nebyli jsme nikým zájmově organizováni. Výzkum jsme prováděli z Vyšší vůle a dodnes na něj rádi vzpomínáme.

Naposledy jsem o objevu ve Slezákově Záhrobní informoval doc. PhDr. Martina Olivu z Ústavu Anthropos Moravského zemského muzea, který o náš objev projevil aktivní zájem. Archeologický materiál ze Slezákovy Záhrobní zůstává bohužel dál neznámý.

ZÁVĚR

Na památku na mystickou auru našeho archeologického objevu dětského neolitického hrobu jsem jeskyni č. 1437 Ř-24 Slezáková díra v roce 2019 překřtil na „Slezáková Záhrobní“. Jméno Slezáková díra zavedli bratři Himmelové v roce 1967, avšak jen jako název pracovní. Věřím, že se mé nové pojmenování rychle vžije. Ladislav Slezák, objevitel této jeskyně bude jistě potěšen.

LITERATURA

HIMMEL, J. – HIMMEL, P. 1967: *Jeskyně v povodí Říčky*. ZK ROH KSB. Brno.
ŠENKYŘÍK, M.: Pracovní deník jeskyňáře (nedochoval se).